

MASARYKOVA UNIVERZITA

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

Právní úprava promlčení a prekluze v soukromém právu

Diplomová práce

Vedoucí práce:

JUDr. Lenka Dobešová, Ph.D.

Vypracoval:

Marek Balon

Brno, 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „**Právní úprava promlčení a prekluze v soukromém právu**“ zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Přímětích dne 12. 3. 2017

.....
Marek Balon

Chtěl bych při této příležitosti ještě jednou poděkovat své vedoucí **JUDr. Lence Dobešové, Ph.D.** za odborné vedení a velice cenné rady při zpracování této diplomové práce. Touto cestou mnohokrát děkuji také své rodině a také všem lidem, kteří mi během mého studia jakýmkoli způsobem pomohli.

Abstrakt

Název této diplomové práce je „*Právní úprava promlčení a prekluze v soukromém právu*“ a tato práce se věnuje především problematice právního institutu promlčení a prekluze podle zákona č. 89/2012 Sb. Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol, přičemž první kapitola pojednává o historickém vývoji promlčení a prekluze od dob římského práva až do dne nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb. Další z kapitol se zaměřuje na čas, jako významnou právní událost, který hraje při promlčení i prekluzi velkou roli. Třetí kapitola se věnuje právnímu institutu promlčení jako takovému, jeho pojmu, předmětu a promlčecí lhůtě. Poslední kapitola je zaměřena na úpravu právního institutu prekluze.

Cílem práce je podat komplexní výklad o právních institutech promlčení a prekluze v oblasti soukromého práva.

Klíčová slova

Promlčení, prekluze, promlčecí lhůta, prekluzivní lhůta, doba, lhůta, čas, právní skutečnost

Abstract

The name of the diploma thesis is: *“Legal Regulation of limitation and preclusion in private law”*, this thesis is dedicated mainly to the problematic of limitation and preclusion based on the Act number 89/2012 Coll. The thesis is divided to four chapters, the first chapter is dedicated to historical development of limitation and preclusion from Roman law till the day when the law no. 89/2012 Coll came into force. The following chapter focuses on the role of time, as important legal event, which plays a significant role in limitation and preclusion. The third chapter is devoted to the legal institute of limitation as such, its concept, and the subject of limitation period. The last chapter is focused on regulation of the preclusion.

The objective of the thesis is to provide a complex explanation of law institutes of limitation and preclusion in area of private law.

Keywords

Limitation, preclusion, limitation period, preclusion period, time, period, legal fact

Obsah

Úvod.....	9
1 Historický vývoj promlčení a prekluze	11
1.1 Římské právo	11
1.2 Obecný zákoník občanský 1811	14
1.3 Občanský zákoník 1950.....	17
1.4 Občanský zákoník 1964.....	18
1.5 Obchodní zákoník 1991	21
2 Čas jako právní událost	25
2.1 Význam času.....	25
2.2 Počítání času	26
2.3 Lhůta x doba	27
2.3.1 Druhy lhůt.....	29
3 Promlčení	32
3.1 Pojem promlčení	32
3.1.1 Systematika a právní zásady promlčení	34
3.2 Předmět promlčení	35
3.2.1 Promlčitelná práva a práva nepromlčitelná	37
3.3 Promlčení lhůta	41
3.3.1 Počátek promlčecí lhůty	41
3.3.2 Délka promlčecí lhůty	42
3.3.3 Běh promlčecí lhůty	45
4 Prekluze.....	48
Závěr	51

Citovaná literatura.....	53
Primární prameny	53
Sekundární prameny.....	54
Soudní rozhodnutí	57

Seznam zkratk

Listina	-	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
NS ČR	-	Nejvyšší soud České republiky
NSS ČR	-	Nejvyšší správní soud České republiky
ObchZ	-	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	-	zákon č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	-	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ 1950	-	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ 1964	-	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZO	-	zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů
ÚS ČR	-	Ústavní soud České republiky
Ústava	-	Ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ZoR	-	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolil „*Právní úpravu promlčení a prekluze v soukromém právu*“, neboť považuji problematiku těchto dvou právních institutů za aktuální a nezbytnou hned z několika důvodů. Prvním z těchto důvodů je fakt, že promlčení a prekluze, jsou významnými právními skutečnostmi, jejichž podstatou je buď oslabení práva u promlčení, příp. zánik práva u prekluze, z důvodu jejich marného uplynutí časového období, v němž nedošlo k určitým skutečnostem, a v důsledku čehož vznikly právní důsledky. Jedná se o právní instituty, jejichž původ můžeme nalézt už v době antického Říma. Nicméně je nalezneme i v moderních právních kodifikacích, včetně naší právní úpravy. Dalším z důvodů proč jsem se rozhodl popsat a analyzovat promlčení a prekluzi je fakt, že znalost této právní úpravy je velice důležitá, z hlediska našeho každodenního života. Každý člověk, má přeci nějaká práva, o která by měl v souladu se zásadou „*vigilantibus iura scripta sunt*“ tedy, volněji přeloženo jako „*právo patří bdělým*“, dbát a měl by se k nim určitým způsobem chovat. Posledním z důvodů, který mě vedl k popisu této problematiky je platnost občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., který v některých směrech mění právní výklad i postoj k právním skutečnostem, které mohou vzniknout. Jako příklad je možné uvést, že již dochází k jasnému terminologickému rozdělení mezi pojmy „lhůta“ a „doba“.

Cílem této diplomové práce je tedy komplexní popis a analýza právní úpravy promlčení a prekluze, jako jedné z nejdůležitějších právních skutečností vůbec. Další z cílů, který jsem si stanovil, je výklad změn, které vedly zákonodárce ke změně právních ustanovení. Posledním z důležitých cílů, kterým jsem se při své diplomové práci zabýval, bylo poskytnutí řešení v oblastech možných nepřesností, nejasností či problémů, se kterými se kde kdo po nabytí účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. často setkává.

S ohledem na tyto cíle, je tedy převážně v diplomové práci použito zejména metody deskriptivní a komparativní. Nejedná se však o pouhé porovnávání právních úprav aktuálních s právními úpravami minulými. Snažil jsem se však i o srovnání judikatury, která doposud ještě nedoznala po nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb. takových změn, neboť celý proces tvorby práva se nedá změnit z dne na den. V diplomové práci je užito také metody analytické, přičemž se pokouším analyzovat ustanovení zákonů.

V první kapitole se zabývám historickým vývojem promlčení a prekluze, zejména seznamuji čtenáře s historickým vývojem již v dobách antického Říma, poté objasňuji problematiku právních institutů v dobách vzniku prvních právních kodifikací, přesně se jedná o Obecný zákoník občanský z roku 1811, který ovlivnil následující moderní kodifikace na našem území v podobě občanského zákoníku z roku 1950, občanského zákoníku 1964 a následně i obchodního zákoníku z roku 1991.

Druhá kapitola je věnována úpravě času jako právní události v soukromém právu. Je zde popisován čas jako takový, následně jsou zde rozebrána pravidla, kterými se počítání času řídí. Dále je zde popsán rozdíl mezi lhůtou a dobou, což na našem území nebylo zvykem, a proto v minulosti vznikaly často nejasnosti u daných právních pojmů. Nakonec jsou v kapitole popsány různé druhy lhůt.

Ve třetí kapitole se zabývám právním institutem promlčení, kde popisuji podstatu tohoto institutu společně se systematickou a právními zásadami, které k tomu náleží. Dále je v této kapitole upraven předmět právního institutu promlčení, přesněji se v ní popisují práva, jež promlčení podléhají či nepodléhají. Závěrečná část této kapitoly je věnována promlčecí lhůtě společně s pravidly pro určení počátku, délky a běhu promlčecí lhůty.

Poslední, čtvrtá, kapitola je věnována úpravě právního institutu prekluze, včetně běhu prekluzivní lhůty. Jsou zde zejména detailně popsány základní rozdíly oproti právnímu institutu promlčení.

1 Historický vývoj promlčení a prekluze

V této kapitole se budu zabývat historickým vývojem právních institutů promlčení a prekluze. Počátky promlčení, významné pro naši právní úpravu, můžeme spatřovat již v římském právu, které je pro naši právní úpravu dodnes velice cenným zdrojem. Další významný milník v historickém vývoji je pro naši úpravu, úprava promlčení v Obecném zákoníku občanském. Další zákoníky, které budu blíže analyzovat, jsou Občanský zákoník 1950, Občanský zákoník 1964, až se nakonec budu zabývat analýzou Obchodního zákoníku 1991.

1.1 Římské právo

Pokud chceme najít primární pramen institutů promlčení a prekluze v právním řádu Československé a později České republiky, pak je zapotřebí zcela jistě začít v římském právu, které se stalo jakýmsi teoretickým základem právního myšlení napříč historickým vývojem kontinentálního práva, přičemž tomu nebylo jinak ani u nás. S postupem času se samozřejmě při vývoji promlčení některé odlišnosti objevují.¹

Na počátcích římského práva nebylo vůbec v institutu promlčení počítáno s jakýmkoli časovým omezením žaloby.² Jednalo se tedy o civilní žaloby tzv. „*nepromlčitelné*“ – „*věčné*“ tedy *actiones perpetuae* a ochrany svých práv se tak každý mohl domáhat naprosto kdykoli.³

V období magistrátu se začaly objevovat v jurisdikci římského práva tzv. „*terminované žaloby*“ (*actiones temporales*) – tedy „*žaloby magistrátské*“ a ty obsahovaly lhůty roční (někdy pouze několikaměsíční), což zřejmě způsobovala skutečnost, že byla omezená funkce soudních úředníků, také na jeden

¹ Viz WEINHOLD D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 15

² Tamtéž, s. 16

³ Viz KINCL, J., URFUS V., SKŘEJPEK M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 129

rok.⁴ U těchto žalob tedy docházelo k tomu, že pokud uplynula stanovená lhůta, pak zanikla nejenom žaloba, ale právo samo (tzn. lhůta prekluzivní).⁵ Temporalita žalob je tedy „časové omezení žalob“ a není to stejné co institut promlčení.⁶

Až v období poklasickém, přesněji řečeno za kodifikačních změn východořímského císaře Theodosia II. v roce 424 byl zaveden institut promlčení žalob.⁷ Jednalo se již o ústav promlčení, v němž podléhaly žaloby třicetileté promlčecí lhůtě.⁸ Od této doby tedy byly rozděleny promlčení lhůty do jakýchsi dvou směrů, neboť první z nich byly lhůty vztahující se na „*actiones temporales*“, které zůstaly v platnosti s předem definovanými lhůtami, a na druhé straně se začalo užívat lhůt, které byly třicetileté, a pro ně se vžilo označení „*actiones perpetuae*“, které bylo využíváno předtím pro žaloby nepromlčitelné.⁹

„Promlčení neznamena časové omezení nároků.“¹⁰ Je tedy možné na základě této věty říct, že již v tomto období má promlčení svoje definiční znaky, které jej charakterizují i dnes. Především ten, že promlčením nárok v podobě subjektivního práva nezaniká, ale pouze je oslabeno tak, že pozbývá žalovatelnosti.¹¹ Pokud tedy právo bylo promlčeno, vznikla tomu, proti němuž se právo promlčuje, možnost uplatnění námitky (*exceptio*). K této námitce soudce přihlíží nikoli ex offio, ale pouze na základě žádosti.¹²

⁴ Viz KINCL, J., URFUS V., SKŘEJPEK M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 129

⁵ Viz SOMMER O. *Učebnice soukromého práva římského. I. díl. Obecné nauky*. Praha, 1946, s. 54

⁶ Viz WEINHOLD D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 16

⁷ Viz SOMMER O. *Učebnice soukromého práva římského. I. díl. Obecné nauky*. Praha, 1946, s. 52

⁸ Tamtéž, s. 17

⁹ Viz KINCL, J., URFUS V., SKŘEJPEK M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 129

¹⁰ Viz SOMMER O. *Učebnice soukromého práva římského. I. díl. Obecné nauky*. Praha, 1946, s. 52

¹¹ Viz WEINHOLD D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 15

¹² Viz SOMMER O. *Učebnice soukromého práva římského. I. díl. Obecné nauky*. Praha, 1946, s. 52

Promlčecí lhůta počíná běžet v římském právu od okamžiku, od kterého má osoba nárok podat žalobu na soud, což je označováno jako „*actio nata*“ – tedy okamžik, kdy se žaloba narodí. Z toho tedy vyplývá, že se promlčení týká pouze nároku, ne už práva samotného. U práv věcných tedy počíná běžet tato lhůta od okamžiku, kdy bylo právo porušeno, a pokud se jedná o práva obligační, pak je tomu momentě, když obligace vznikla nebo v okamžiku, kdy se stala obligace splatnou.¹³

Dalším z definičních znaků, které může spatřovat v promlčení v římském právu, a které se objevují i v moderních právních řádech jsou instituty přetržení promlčení a stavění promlčení.

Přetržením promlčecí (*interruptio*) nastává v případě včasného uplatnění nároku u soudu (nejčastěji podáním žaloby). V případě že soud vydá kladné rozhodnutí, pak od tohoto okamžiku začíná běžet nová třicetiletá promlčení lhůta, v jiném případě, pak běží od posledního procesního úkonu a začíná běžet nová čtyřicetiletá lhůta. I zde přetržení promlčení lhůty mohlo nastat v důsledku uznáním závazku.¹⁴

Stavění promlčecí lhůty (*praescriptio dormit*) se nejčastěji vyskytovala při skutečnostech, pro které promlčení nemohlo začít (např. nedospělost, jiná situace) nebo pro něž nemohlo promlčení pokračovat. Po zániku takové překážky pak promlčení lhůta běží dále, k této lhůtě se poté přičítá lhůta, která již před stavením uběhla.¹⁵

V období císaře Justiniána dochází opět k menším změnám, a to v podobě prodloužení třicetileté promlčecí lhůty o dalších deset let pouze pro žaloby kostelů či zbožných nadací. Pro ostatní zůstává lhůta třicetiletá beze změn. Z žalob jsou

¹³ Viz KINCL, J., URFUS V., SKŘEJPEK M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 129

¹⁴ Viz WEINHOLD D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 15

¹⁵ Viz SOMMER O. *Učebnice soukromého práva římského. I. díl. Obecné nauky*. Praha, 1946, s. 54

dále vyňaty ty, o nichž se rozhoduje ve společném rozdělení věci.¹⁶ Dále zavedl Justiniánus i kratší promlčecí lhůty, a to lhůty 2 měsíční, 6 měsíční nebo 12 měsíční, namísto temporalit žalob (*actiones temporales*).¹⁷

1.2 Obecný zákoník občanský 1811

Obecný zákoník občanský (jeho původní znění *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*; či *ABGB* anebo *OZO*) byl vyhlášen pro všechny rakouské země pod číslem 946/1811 Sb. zák. soud., s výjimkou Uher, dne 1. června 1811 a nabyl účinnosti dne 1. ledna 1812. Pokud se jedná o jeho tehdejší překlad do jazyka českého, pak se užíval název *Knihy všeobecných zákonů městských*. Zákoník se skládal z 1502 paragrafů.¹⁸ V českých zemích platil s minimálními novelizacemi *OZO* až do roku 1950, přičemž v Rakousku platí se změnami dodnes.¹⁹ Recepce římského práva společně s přirozenoprávní teorií nejvíce ovlivnila vznik rozsáhlého *OZO*.²⁰ Těchto znaků si můžeme povšimnout již v úvodních ustanoveních, ve kterých se zákon dovolává přirozeného smyslu společně s přirozenými základními pravidly, která by měl soudce jedinci přiznávat.

Úprava promlčení byla v *OZO* upravena v díle třetím, hlavě čtvrté mezi § 1451 *OZO* až § 1502 *OZO*.²¹ Jak je na první pohled vidět, pak systematika *OZO* ve svých ustanoveních dává najevo společnou závislost těchto svých institutů s charakteristickými znaky vztahujícími se k promlčení (čili ztráta práva) a vydržení (určitý způsob nabytí práva).²²

¹⁶ Viz SOMMER O. *Učebnice soukromého práva římského. I. díl. Obecné nauky*. Praha, 1946, s. 52

¹⁷ Viz WEINHOLD D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 15

¹⁸ Viz MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání, Praha: Leges, 2010, s. 196

¹⁹ Viz DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 41

²⁰ Viz SCHELLEOVÁ I., SCHELLE K. *Civilní kodexy: 1811-1950-1964*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 1993, s. 19-20

²¹ Tamtéž, s. 285-293

²² Viz WEINHOLD D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 17

Samotný institut promlčení je upraven ve všeobecném občanském zákoníku již v prvním paragrafu, který se promlčením zaobírá, a to v § 1451 OZO, ve kterém stojí: „*Promlčení je ztráta práva, které nebylo vykonáno po čas zákonem vyměřený.*“²³ I přesto, že právo při promlčení, pak se nejedná o institut prekluze, nýbrž na základě dalších ustanovení v OZO se jedná o promlčení, které má společné rysy s moderními úpravami. I když je tedy v § 1451 OZO napsáno, že právo se ztrácí, v důsledku nevykonání práva po čas, který je vyměřen, pak se jako zcela zásadní ustanovení objevuje § 1432 OZO, ve kterém stojím, že „*Placení dluhu promlčeného (...) nelze přeci jen žádati zpět (...)*“.²⁴ Toto ustanovení nám tedy poskytuje podklad k objasnění tohoto institutu, a to tím směrem, že pokud nám dlužník zaplatil dluh promlčený, pak je zcela jasné, že se nejedná o bezdůvodné obohacení, a tedy nezakládá absolutní ztrátu práva (jako při prekluzi), ale že se v OZO jedná o institut promlčení, který je u nás znám i dnes. V tomto tvrzení nás upevňuje také § 1501 OZO, ve kterém stojí, „*K promlčení, když je strany nenamítají, se z moci úřední nepřihlíží.*“²⁵ K námitce se tedy zejména přihlíželo z důvodu námítky dotčeného, ne ex offo.²⁶

V ustanoveních OZO nalezneme dále, že promlčení podléhala především veškerá práva, která směřovala proti třetím osobám. Pokud se jedná o práva, která byla nepromlčitelná, tak se jednalo o práva veřejná (př. berní), nárok na vybudování cest, práva rodinná, práva vlastnická, práva dědická či práva osobnostní.²⁷

Pokud se jedná o všeobecnou dobu promlčení, pak OZO stanovil promlčecí dobu na třicet let. Obsahem však byly i doby kratší, a to poté zejména promlčecí doby tříleté, které se nám objevují z § 1486 OZO, přičemž se promlčují pohledávky za dodávku sortimentu, odvedení práce nebo za ošetřovné poskytnuté

²³ Viz § 1451 OZO

²⁴ Viz § 1432 OZO

²⁵ Viz § 1501 OZO

²⁶ Viz WEINHOLD D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 17

²⁷ Tamtéž, s. 18

odbornými osobami. V OZO se také vyskytovala promlčecí doba čtyřicetiletá, která směřovala výhradně proti privilegovaným osobám ať již v podobě státu, obcím nebo církvím.

Pro stanovení počátku běhu promlčecí doby, pak OZO žádný paragraf, který by jej přesně definoval, neměl. Nebylo tedy možné zjistit, kdy přesně počala běžet promlčecí doba avšak proto obecný zákoník občanský využíval ke svému určení § 1478 OZO s využitím obecné úpravy²⁸. Promlčecí doba počíná běžet dnem splatnosti u pozitivních plnění (... „*mohlo býti vykonáno již o sobě*“) a pokud se jedná o negativní plnění (právo na opomenutí), pak jeho splatnost začíná okamžikem, ve kterém osoba, která měla něco opomenout, tak neučinila a neopomněla. Jedinou výjimkou je však § 1489 OZO, ve kterém stojí, že právo na náhradu škody počíná běžet dnem, ve kterém se poškozený dozvěděl o škodě a škůdci. Tato subjektivní promlčecí doba trvala tři roky.²⁹ Tato skutečnost se nám již dnes objevuje v občanském zákoníku, který je v platnosti na území České republiky. Mám na mysli § 620 OZ, ve kterém se vyskytují stejné okolnosti pro vznik práva na náhradu škody a tedy tím i pro počátek běhu promlčecí lhůty.

Obecný zákoník občanský obsahoval také ustanovení, která můžeme spatřovat i v moderních právních předpisech – mám tím na mysli především ustanovení vztahující se k zastavení promlčecí doby (§ 1494 OZO), k přetržení promlčení (§ 1497 OZO), pokud se jedná o předčasné vzdání se práva na promlčení, pak to společně se stanovením delší promlčení doby v OZO nebylo možné (§ 1502 OZO).

Pojem prekluze obecný zákoník občanský neobsahoval, a ač nebyl tehdejšími redaktory tento pojem zcela jasný, tak se již zde objevují náznaky

²⁸ Viz WEINHOLD D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 18

²⁹ Tamtéž, s. 19

moderního pojetí prekluze, především v pojetí, že je jedná o absolutní zánik práv.³⁰

1.3 Občanský zákoník 1950

Občanský zákoník č. 141/1950 Sb., velice často přezdívaný „*střední občanský zákoník*“, který byl vyhlášený ve Sbírce zákonů 25. října 1950, a který nabyl účinnosti 1. ledna 1951, byl jedním ze zákonů, které bylo potřeba, v tzv. „*právnícké dvouletce*“ rekonstruovat. Velice důležité, a pro tehdejší systém, bylo především nutné, aby se v tomto občanském zákoníku mohly projevit znaky socialismu na území Československé republiky, které spočívaly především v poklesu soukromoprávní sféry.³¹

Občanský zákoník 1950 obsahoval pouhých 570 ustanovení.³² Tímto zákoníkem byl tedy na dobro zrušen Obecný zákoník občanský, který platil v českých zemích již od roku 1811. Za převratné kapitoly lze považovat v tomto OZ 1950 převážně kapitoly v oblastech práva vlastnického a práva závazkového, avšak v oblasti promlčení, nějaké zásadní změny nebyly. Úprava právního institutu promlčení se nacházela v části druhé, hlavně šesté v § 86 až § 99 OZ 1950. Hned v § 86 odst. 1 OZ 1950 bylo napsáno, že „*právo se promlčí, nebude-li vykonáno v době zákonem vyměřené.*“ Proto tedy můžeme konstatovat, že se ani v tomto občanském zákoníku, opět nesetkáváme s ucelenou jednotnou terminologií, která by se napříč celým zákoníkem objevovala. Například jsou zde chvílemi vzpomínána promlčení nároků, i když by se jednat mělo o promlčení práv, což nám dokládají § 91 odst. 1 OZ 1950 společně s § 92-93 OZ 1950. Práva, která měla být předmětem promlčení, nebyla explicitně vyjádřena. Naopak byla, dle § 87 OZ 1950, osobní práva z rodinných poměrů považována za

³⁰ Viz ROUČEK, E., SEDLÁČEK, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 6. díl Praha: Právnícké nakladatelství a nakladatelství V. Linhart. 1935-1937. s. 430

³¹ Viz DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 89

³² Viz VOJÁČEK, L. a kol. České právní dějiny. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 556

nepromlčitelná a práva socialistických právnických osob považována za nezczizitelná. Společně s právem osobním, také právo vlastnické bylo nepromlčitelné, pokud jej někdo jiný nezískal vydržením.³³

V § 90 OZ 1950 se nám objevuje obecná promlčecí doba, která činila tři léta. Pokud se ale jednalo, dle § 91 OZ 1950, o práva zapsaná v knihách pozemkových či železničních, práva přiznané soudem či orgánem veřejné správy popř. o pohledávky uznané dlužníkem, tak činila promlčecí doba deset let. Zcela odlišná promlčecí doba byla stanovena v § 92 OZ 1950, a to šesti měsíční, která se vztahovala na práva proti prokuristovi či jiným podnikovým zmocněncům při jednáních vztahujícím se k zákazu nekalé soutěže. Taktěž se nebylo možné na základně § 99 OZ 1950 promlčení vzdát předem (přesněji řečeno právo podat námitku promlčení), jakož ani sjednat si pro promlčení delší promlčecí dobu, než kterou vyměřil zákon.³⁴

Prekluze se v občanském zákoníku z roku 1950 také objevovala. Především charakteristické v oblasti prekluzivních lhůt bylo pro OZ 1950 to, že byl přesně dán postup, jakým způsobem by měl každý uplatnit svůj nárok nebo svoje právo, a kdy, před orgány veřejné moci, aby bylo zamezeno zániku práv.³⁵

1.4 Občanský zákoník 1964

Další za zcela významný občanský zákoník, který platil na našem území, můžeme považovat zákon č. 40/1964 Sb., který vstoupil v platnost dne 26. února 1964 a účinnosti nabyt již 1. dubna 1964. Tento zákon byl sestaven na základě snah socialistického režimu na počátku šedesátých let, při kterých došlo k řadě sepsání nových kodexů, a to především z důvodů do popředí se dostávajících hodnot, jakými jsou zájmy společnosti nad zájmy jedinců. Občanský zákoník 1964 obsahoval celkem 879 paragrafů. Pokud se podíváme na původní

³³ Viz § 86-99 OZ 1950

³⁴ Tamtéž § 86-99 OZ 1950

³⁵ Viz WEINHOLD D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 23

znění tohoto zákona, který nebyl novelizován, pak se v tomto zákoníku shledáváme daleko častěji se zásahy státu do soukromoprávních sfér (čehož je důkazem vynechání některých právních institutů v podobě držby, vydědění, vydržení či sousedských práv), dále je mnohem větší důraz kladen na kogentnost ustanovení.

Tento zákon prošel mnoha novelizacemi, přičemž nejzásadnější z nich byla tzv. „*velká (zásadní) novela*“, která se uskutečnila v listopadu v roce 1989 v Československu a navrátila tak občanské právo k principům vztahujícím se k pluralitní demokracii. Tato novela byla přijata zákonem č. 509/1991 Sb., kterým se měnil, doplňoval a upravoval občanský zákoník. Účinnost novely byla stanovena na 1. ledna 1992, přičemž hlavním bodem bylo znovuoobnovení práv majetkových a osobních – tedy byla obnovena i nedotknutelnost vlastnického práva.³⁶ Nadále zákon ale obsahoval terminologické nesrovnalosti. Například nerozlišoval pojmy „lhůta“ a „doba“, což s sebou přináší až zákon č. 89/2012 Sb.

Problematika promlčení byla upravena v části první, hlavě osmé, pod paragrafy 100 až 114. Nesmíme zapomenout, že také po přijetí obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. byla problematika ustanovení týkajících se promlčení používána subsidiárně v oblastech, které obchodní zákoník neupravoval.³⁷

Význam promlčení byl popsán a podrobněji rozebrán v § 100 odst. 1 OZ 1964. Ve stejném paragrafu, avšak odstavci 2 již spatřujeme, kterých práv se promlčení dotýká a kterých ne. Práva vlastnického tedy nelze promlčet.

Obecná délka objektivní promlčecí doby byla počítána ode dne, kdy mohlo být právo využito u soudu poprvé, čili den, ve kterém šlo dané právo vykonat poprvé (*actio nata*) a byla stanovena jako tříletá dle § 101 OZ 1964. V určitých případech, které jsou stanoveny přímo zákonem, existují subjektivní skutečnosti,

³⁶ Viz DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 93

³⁷ Viz WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 23-26

kteřé jsou významné pro počátek běhu délky promlčecí doby – jde o právo na náhradu škody, které je upraveno v § 106 OZ 1964, a také o právo na vydání bezdůvodného obohacení, které je obsaženo v § 107 OZ 1964. Existuje tedy u těchto dvou skutečností subjektivně určitelná délka promlčení doby, která je kratší než objektivní a činí dva roky, ode dne, kdy se poškozený o této škodě, a také o tom, kdo ji způsobil, dověděl.³⁸

OZ 1964 však stanoví ještě odlišně délky, ať již ještě kratší nebo delší promlčecí lhůty a to v případech, kdy se jedná o práva z přepravy dle § 108 OZ 1964, která se promlčují za jeden rok, pokud nejde o promlčení práva na náhradu škody u přepravy osob. Pokud se jedná o delší promlčecí dobu, která může být stanovena, tak jde o dobu deseti let, která se vyskytuje při právu na náhradu škody či bezdůvodným obohacením, způsobenou úmyslným jednáním, právu odpovídajícímu věcnému břemenu, či písemně uznaným dluhem co do výše i důvodu dlužníkem.³⁹

U některých práv se nám vyskytuje možnost tzv. „*kombinovaných promlčecích dob*“ – což znamená, že je na základě zákona možnost využívat doby označované jako lhůty se subjektivně určeným počátkem či lhůty s objektivně určeným počátkem, při nichž mohou nastat různé situace.⁴⁰

Občanský zákoník obsahoval celou řadu úprav institutů ohledně promlčení, především v § 111 an. OZ 1964 byla rozebrána problematika běhu promlčecí lhůty – ve které mohlo dojít na základě překážek k tomu, že promlčecí doba nezačala, neskončila, stavěla (teprve od přijetí zákona o mediaci pod č. 202/2012 Sb.) či se přerušila.⁴¹

³⁸ Rozsudek NS ČR ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 23 Cdo 628/2007

³⁹ Viz FIALA, J. a kol. *MERITUM Občanské právo*. Praha: ASPI, a.s. 2006. s. 70

⁴⁰ Tamtéž, s. 70-71

⁴¹ Viz WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 23-26

Prekluze byla v OZ 1964 upravena také, a to v § 583 OZ 1964. Aby právo zaniklo, pak byla potřeba splnit kumulativně dvě podmínky: první z nich bylo uplynutí určité doby a za druhé neuplatnění práva v této době. Pokud tak bylo splněno, subjektivní právo osobě zaniklo. Příslušný orgán k takovému skutkovému stavu poté přihlížel ex offio. V případě, že by dlužník plnil po skončení prekluzivní doby, pak by šlo dle § 452 OZ 1964 o bezdůvodné obohacení věřitele, který by musel plnění vydat zpět. Lhůty, které určují prekluzi, se neprodlužují, nezastavují ani se nepřerušují. Většinou se ale o prekluzivní doby v OZ 1964 moc nejednalo, a jejich výskyt byl spíše ojedinělý. Ke všemu ještě musely být přímo taxativně zákonem stanovené (např. reklamační lhůta).⁴²

1.5 Obchodní zákoník 1991

Obchodní zákoník, známý také pod označením č. 513/1991 Sb., obsahoval právní úpravu právních institutů promlčení a prekluze. ObchZ nabyt platnost k 18. prosinci 1991, přičemž nabyt účinnosti až 1. ledna 1992 a byl zrušen k 1. lednu 2014, kdy nabyt účinnosti současný občanský zákoník, znám pod označením č. 89/2014 Sb. Jakmile ObchZ nabyt účinnosti, vznikla dvoukolejnost právní úpravy, která nyní spadala pod kategorii vztahů, které se řídily obchodním zákoníkem a na druhé straně vznikly vztahy, které se nadále řídily občanským zákoníkem. Stěžejním pojmem, který se vztahoval k problematice obchodního zákoníku, byl pojem „*obchodní závazkové právní vztahy*“. Tento pojem obsahoval problematiku závazkového práva a vymezil působnost obchodnímu zákoníku, ačkoli nikdy žádná legální definice, tohoto pojmu, neexistovala. Tento obchodní zákoník obsahoval 775 ustanovení, přičemž obecnou úpravu promlčení obsahoval v části třetí, hlavě první, díle jedenáctém, přímo v § 387 až 408 ObchZ.⁴³ Od těchto ustanovení, která obsahovala právní úpravu promlčení, nešlo odbočit, neboť se vyskytovala v § 263 ObchZ, který výslovně stanovoval

⁴² Viz FIALA, J. *MERITUM Občanské právo*. Praha: ASPI, a.s. 2012. s. 67

⁴³ Viz WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 25-26

kogentní ustanovení. Základním účinkem promlčení bylo dle § 388 odst. 1 ObchZ to, že ač bylo právo promlčeno, pak to nezpůsobuje zánik povinnosti na plnění. Takové právo však nadále nemůže být přiznáno ani uznáno soudem, pakliže osoba, která měla povinnost plnit, podá po uplynutí promlčecí doby námitku promlčení. Výjimku však obsahuje odstavec 2 téhož ustanovení, který obsahuje možnost oprávněné strany uplatnit právo při obraně či při započtení.⁴⁴ Pokud povinný svůj závazek vůči oprávněnému splnil po uplynutí promlčecí doby, pak v takovém případě již nemá nárok na navrácení toho, čehož vydal. A to i v případě, že nevěděl, že již promlčení doma skončila.⁴⁵

Obchodní zákoník tedy upravoval vesměs celou problematiku promlčení, která obsahovala předmět promlčení, účinky promlčení, počátek a trvání promlčecí doby, stavení a přetržení promlčecí doby a také obecné omezení promlčecí doby.⁴⁶ Ačkoli tedy ObchZ obsahoval téměř kompletní úpravu v oblasti promlčení, pak existovaly pasáže, které subsidiárně využívaly i nadále úpravu občanského zákoníku z roku 1964. Využívalo se jej především tedy v otázkách ohledně počítání času, platnosti právních vztahů či problematice směřující k zániku závazku.⁴⁷

Podle ustanovení § 397 ObchZ byla obecná promlčení doba stanovena na čtyři roky, kterou je potřeba dodržovat pro případ, že není pro konkrétní případ stanoveno něco jiného.⁴⁸ Její počátek je určen v § 391 ObchZ, který stanovuje počátek běhu promlčecí doby k okamžiku, od kterého je možné uplatňovat právo u soudu. Jednotlivé ustanovení však někdy určují odlišný okamžik pro počátek běhu promlčecí doby (např. práva z porušené smlouvy vznikají dnem, kdy je

⁴⁴ Viz POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. s. 1482

⁴⁵ Tamtéž, s. 1482-1483

⁴⁶ Viz PELIKÁNOVÁ, I. Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor. 4. díl. Praha: ASPI. 2009. s. 371

⁴⁷ Viz WEINHOLD, D. Promlčení a prekluze v soukromém právu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 11.

⁴⁸ Viz POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. s. 1495

smlouva porušena).⁴⁹ Počátek běhu promlčecí doby však dohodou stran sjednat odlišně od § 391 a § 393 ObchZ nelze, neboť se jedná o kogentní úpravu, kterou obsahuje § 263 ObchZ.⁵⁰

Zvláštní promlčecí doby byly ve většině případů kratší, a to promlčecí doby roční (např. právo na určení obsahu budoucí smlouvy - § 292 ObchZ, škoda na dopravovaných věcech - § 399 ObchZ). Výjimky v délce promlčecí doby upravuje § 398 ObchZ, ve kterém stálo, že se právo na náhradu škody promlčí nejpozději po deseti letech, od okamžiku, ke kterému došlo k porušení takové povinnosti.⁵¹ Promlčecí dobu šlo také písemným prohlášením povinné osoby prodloužit, a to až o deset let. Šlo tak učinit již při před počátkem běhu promlčecí doby.⁵²

O naprostou duplicitu se jedná v § 400 ObchZ a § 101 OZ 1964, ve kterých se identicky shodují zákonodárci se skutečností, že vliv na běh promlčecí doby nemá změna v podobě věřitele či dlužníka.⁵³

Poslední z ustanovení, které se souhrnně věnuje promlčení, je § 408 ObchZ, který stanovil omezení promlčecí doby, které bylo absolutní. Toto omezení bylo stanoveno jako desetileté, ode dne, od kterého byla poprvé počítána promlčecí doba.⁵⁴

Obchodní zákoník neobsahoval ustanovení, které by odpovídalo obecné úpravě prekluze, a proto byla subsidiárně využívána právní úprava, která byla zakotvena v občanském zákoníku 1964 v § 583 OZ 1964. Obchodní zákoník však obsahoval i ustanovení, ve kterých se výslovně hovořilo o „zániku práva“,

⁴⁹ Tamtéž, s. 1489

⁵⁰ Rozsudek NS ČR ze dne 30. 9.2008, sp. zn. 32 ODO 1198/2006.

⁵¹ Viz WEINHOLD, D. Promlčení a prekluze v soukromém právu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 29

⁵² Viz § 401 ObchZ

⁵³ Viz PELIKÁNOVÁ, I. Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor. 4. díl. Praha: ASPI. 2009. s. 380

⁵⁴ Viz § 408 ObchZ

v případech, které bylo možno racionálně dovodit (např. právo doplnit smlouvu do jednoho roku).⁵⁵

Ač nabyl zákoník č. 89/2012 Sb. již své účinnosti, pak ve svém ustanovení § 3028 OZ ve spojení s § 3036 OZ upravuje problematiku lhůt a dob, které začaly běžet před nabytím jeho účinnosti tak, že veškerá práva a povinnosti spojená s během lhůt a dob jsou posuzována podle dosavadních právních předpisů. Bude tomu tak i v případě, že vznikne možnost uplatnění práva až po nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb.⁵⁶

⁵⁵ Viz WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 31

⁵⁶ Viz § 3036 OZ

2 Čas jako právní událost

Čas je považován za nejdůležitější právní událost, tedy právní skutečnost, která není jakkoli závislá na lidské vůli - vzniká objektivně. Je naprosto vždy jasné a bezpochybné, že určitý čas vždy nastane. Čas je proto z fyzikálního hlediska považován za měřitelnou jednotku, která se mění bez vzájemné závislosti na dalších podmínkách.⁵⁷ Jak je řečeno v § 600 OZ, tak pouze ze zákona anebo na základě ujednání stran vznikají následky, se kterými právo spojuje vznik, změnu či zánik u právních skutečností nezávislých na lidské vůli.⁵⁸ Bez takového následku není událost, událostí právní. Typickým právním následkem, který nastává v závislosti na plynutí času, je vznik nějakého práva anebo zánik práva či nároku. Dalším následkem může být časové omezení práva – které je na základě zákona, vůli účastníků či soudních rozhodnutích možné dopředu omezit na určitý časový úsek. Je tedy zcela nevýznamné, zda právo bylo či nebylo vykonáno v časovém úseku či do daného časového okamžiku, jak je tomu při promlčení a prekluzi.⁵⁹ Právní události lze dále dělit například na předvídatelné či nepředvídatelné, nebo na odvratitelné či neodvratitelné, případně existuje i případ tzv. „*vis maior*“ – tedy případ jakési vyšší moci. Ten je definován jako vnější událost, která přes veškerou péči je nepředvídatelná a přes veškeré úsilí neodvratitelná.⁶⁰

2.1 Význam času

Čas je pro právní vztahy velice důležitý, neboť veškeré právní skutečnosti vznikají a existují v čase a prostoru. Tím je tedy zakomponována v občanském

⁵⁷ Viz WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 3

⁵⁸ Viz k tomu § 600 OZ

⁵⁹ Viz WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 3

⁶⁰ Viz ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. s. 147

zákoníku důležitost času jako takového.⁶¹ A ačkoli význam prostoru je ještě vesměs ovlivnitelný (např. na určitém území), pak čas hraje v právních vztazích daleko větší roli, a proto je považován za nejvýznamnější objektivní právní skutečnost. Čas v českém právním systému působí na právní vztahy z několika hledisek a projevuje se tak jednak jako určitý okamžik (datum, den, konec dne) nebo jako plynutí času (lhůta; kdy jde zejména o časový úsek s jasně určením počátkem a koncem).⁶² Vlivem plynutí času se z faktických stavů stávají stavy právní, které vznikají u promlčení a prekluze. Pokud je právo oslabeno, pak se jedná o promlčení. V důsledku čehož tedy dochází ke ztrátě subjektivního práva, jež nebylo v určité době vykonáno. Na druhou stranu, pokud právo zaniká, jedná se o prekluzi. Při prekluzi na rozdíl od promlčení není potřeba vznášet námitku, soud automaticky bez dalšího přihlíží k prekluzi z úřední povinnosti.⁶³

2.2 Počítání času

V této podkapitole se budeme věnovat počítání času, který upravuje občanský zákoník v ustanovení § 605 OZ až § 608 OZ. Tato ustanovení nám určují pravidla, kterých se musíme držet v soukromém právu držet. Ustanovení, týkající se počítání času si však mohou strany podle svého uvážení částečně upravovat. Okamžikem, který je určující pro začátek běhu lhůty či doby z hlediska určování podle dní, je den následující po dni, ve kterém nastala skutečnost, která je zásadní pro její počátek. Toto pravidlo se nachází v ustanovení § 605 odst. 1 OZ. Jedná-li se však o stanovení konce lhůt či dob, které jsou stanovené dle týdnů, měsíců či let, pak konec se určen dnem, který se svým označením či číslem shoduje se dnem, od něž se skutečnost určující počátek běhu lhůt či dob počítá. Pokud však takový den v posledním měsíce nenalezneme, poté je tímto posledním dnem den, který je poslední v tomto měsíci

⁶¹ Viz FIALA, J. *MERITUM Občanské právo*. Praha: ASPI, a.s. 2012. s. 64

⁶² Viz FIALA, J., KINDL, M. *Občanské právo hmotné. 2. upr. vydání* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 88

⁶³ Viz TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 350

(§ 605 odst. 2 OZ).⁶⁴ Patnáctý den v měsíci je posuzován dle literatury za polovinu měsíce, a také střed měsíce (§ 606 OZ). Pokud se objevuje u lhůt či dob pojem „část měsíce“, pak se tato část počítá jako poslední, a to tedy až po uplynutí všech předešlých celých měsíců. Pokud se podíváme na poslední dvě ustanovení, která se vztahují k počítání času, tedy § 607 a § 608 OZ, pak i tyto dva se zabývají obdobnou problematikou, jako ty předešlé. V § 607 OZ se píše, že pokud by poslední den lhůty, podotýkám lhůty, vycházel na sobotu, neděli, popř. svátek,⁶⁵ pak by posledním dnem takové lhůty byl nejbližší pracovní následující. Když by se tedy nejednalo o lhůtu, nýbrž o dobu, pak by tato doba skončila právě ten den, který by byl označen jako poslední den. Můžeme tedy jako příklad uvést dobu nájmu, ve které pokud nájemní doba uplyne v neděli, pak se její konec neposouvá na nejbližší následující pracovní den, ale končí právě ten den, který je za konec označen.⁶⁶ Poslední případ, který ještě nebyl z hlediska počítání času rozebrán, je případ, který řeší § 608 OZ, a to ten, že může nastat situace, kdy je stanovena lhůta či doba, která je posuzována v časovém úseku kratším jednoho dne, což znamená v hodinách anebo minutách, či dalších časových úsecích. V tomto případě se lhůta počítá od okamžiku, od kterého začala, do okamžiku, ke kterému skončí.⁶⁷

2.3 Lhůta x doba

V dřívějších úpravách zákonodárci mnohokrát rozdíl mezi dobou a lhůtou nedělali. Často se proto terminologie neslučovala s tím, co bylo skutečností. To nám dokládá také například rozhodnutí NSS sp. zn. 7 As 41/2010 ze dne 9. 8. 2010, které konstatuje rozdíl mezi označením lhůta a doba v teorii práva následovně: *„Lhůtou je časový úsek, v němž může nastat nějaká další právní*

⁶⁴ Tamtéž, s. 356

⁶⁵ Viz k tomu Zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁶ Viz NOVOTNÝ, P. Nový občanský zákoník – principy a základní pojmy. Praha: Grada, 2014. s. 134

⁶⁷ Viz WEINHOLD, D. Promlčení a prekluze v soukromém právu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 11.

skutečnost. Doba je samostatná právní událost, s níž právo spojuje určité důsledky. Gramatický výklad ust. § 24 odst. 1 správního řádu⁶⁸ nasvědčuje tomu, že se zde hovoří o lhůtě, jaká je zmíněna v ust. § 40 správního řádu. Jednoznačný závěr je zpochybněn terminologickou rozvolněností, kterou zákon trpí v případech ustanovení o dobách či lhůtách“.⁶⁹ Velkou změnu přinesl až občanský zákoník, který nabyl účinnosti 1. ledna 2014, a který velice zásadně rozlišuje mezi dobou a lhůtou.

Dobu charakterizuje jako určitý časový úsek, jejímž uplynutím bez nějakých dalších náležitostí zaniká právo či povinnost, při níž není vyžadováno ničeho dalšího. Proto se tedy využívá v zákoně č. 89/2012 Sb. typicky termínů jako výpovědní doba z nájmu nebo záruční doba.⁷⁰

Na druhou stranu lhůta, je definována jako časový úsek, který je dané osobě stanoven k uplatnění práva a je určen u ní přesný začátek a konec. Takové právo je buď uplatňováno u druhé strany či soudu nebo jiného orgánu. S marným uplynutím lhůty je pak častěji spojen negativní důsledek, který po časovém úseku nastává. Ústavní soud judikoval ve svém rozhodnutí pod sp. zn. III. ÚS 545/99 co je cílem institutu lhůty, kde tedy „*Smyslem právního institutu lhůty obecně je snížení entropie (neurčitosti) při uplatňování práv, resp. pravomocí, časové omezení stavu nejistoty v právních vztazích, urychlení procesu rozhodování s cílem reálného dosažení zamýšlených cílů.*“⁷¹ Proto se využívá v zákoně č. 89/2012 Sb. pojmů jako promlčecí či prekluzivní lhůta.⁷²

⁶⁸ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁹ Rozsudek NSS ČR ze dne 19. 8. 2010, sp. zn. 7 As 41/2010

⁷⁰ Viz NOVOTNÝ, P. Nový občanský zákoník – principy a základní pojmy. Praha: Grada, 2014. s. 134

⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2000, sp. zn. I. ÚS 545/99.

⁷² Viz NOVOTNÝ, P. Nový občanský zákoník – principy a základní pojmy. Praha: Grada, 2014. s. 134

Pokud se změní nějak v průběhu běhu lhůty nebo v průběhu běhu doby nějakým způsobem osoba věřitele či dlužníka, pak taková právní skutečnost nemá žádný význam.⁷³

2.3.1 Druhy lhůt

Lhůty lze rozdělovat na základě mnoha hledisek, a do mnoha kategorií. Nejvýznamnějšími lhůtami v kontextu této diplomové práce jsou:

Lhůty hmotněprávní a lhůty procesní

Jedno z nejdůležitějších rozdělení lhůt je na lhůty hmotněprávní a procesní. Lhůty, které řídí poměry v hmotném právu, jsou lhůty hmotněprávní a slouží většinou k uplatnění práva. Naopak lhůty procesní upravují problematiku v civilním procesu a slouží v zásadě k uskutečnění daného úkonu v řízení. Obě kategorie lhůt však na sebe mohou vzájemně působit a to například v řízeních soudních, ve kterých může dojít při nedodržení hmotněprávních lhůt na základě procesního postavení až k zániku původního hmotného subjektivního práva (žaloba může být zcela zamítnuta).⁷⁴

Velký rozdíl spočívá v místě, ve kterém je poslední den nutno učinit či uplatnit právo, aby byla lhůta (právo) zachována. V případě hmotněprávních lhůt, je tedy potřeba, aby bylo právo učiněno nebo uplatněno u osoby, u které má. Je tedy potřeba aby adresátovi „došla“ písemná forma do sféry dispozice anebo k soudu.⁷⁵ To je jeden z rozdílů mezi lhůtami, neboť u lhůt procesních postačí k zachování lhůty učinění takového právního jednání na soudu anebo u orgánu, který zajišťuje přepravu, za účelem doručení danému adresátovi. Tento postup nám konstatuje § 57 odst. 3 OSŘ.⁷⁶

⁷³ Viz NOVOTNÝ, P. Nový občanský zákoník – principy a základní pojmy. Praha: Grada, 2014. s. 134

⁷⁴ Viz k tomu DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 205

⁷⁵ Tamtéž, s. 205

⁷⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Dalším rozdílem mezi lhůtami je možnost prominutí zmeškání lhůty, které u hmotněprávních lhůt nepřipadá v úvahu, neboť uplynutím hmotněprávních lhůt nastupují právní následky v podobě buď zániku práva, tedy prekluze, anebo k oslabení práva v podobě uplatnění námitky promlčení. U procesních práv však takové prominutí zmeškání zákonné procesní lhůty akceptovat lze, pokud nastal některý z omluvitelných důvodů, např. nemoc či úraz, který zapříčinil nemožnost takové právní jednání provést.⁷⁷ Prominutí zmeškání procesní lhůty je přípustné jenom na základě podání návrhu k soudu, přičemž musí být návrh podán do 15 dnů od zániku překážky, díky které nemohla být procesní lhůta řádně dodržena.⁷⁸ I procesní lhůty však ve svých předpisech obsahují ustanovení, u nichž nelze prominout zmeškání lhůty, a to například v § 204 odst. 3 OSŘ, § 240 odst. 2 OSŘ nebo § 247 odst. 1 OSŘ.⁷⁹

Lhůty zákonné a lhůty soudcovské

Jedná se o procesní lhůty, a jak už se samotných názvů vyplývá, pak lhůty zákonné jsou ty, které jsou stanovené zákonem a lhůty soudcovské jsou ty, které nám stanoví daný soud.

Zákonné lhůty jsou definované přímo zákonnou úpravou a slouží k provedení určitého právního jednání, jímž může lhůta pro podání odvolání v § 204 OSŘ či lhůtu pro podání dovolání dle § 240 odst. 2 OSŘ. Rozhodnutím soudu, stejně tak i ujednáním stran, tyto zákonné lhůty měnit nelze. I zde však existují výjimky v podobě tzv. „*podpůrných lhůt*“, které mohou způsobit prodloužení lhůty, jako je tomu v § 160 odst. 1 OSŘ. S nedodržením těchto lhůt jsou spojeny pokaždé nějaké procesní následky. Buď je tímto následkem ztráta možnosti dané právní jednání učinit (podat odvolání či dovolání), pokud se jedná o lhůtu, ve které má

⁷⁷ Viz STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 215

⁷⁸ Viz WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. akt. vyd. Praha: Linde. 2011. s. 190

⁷⁹ Viz STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 216

být právní jednání provedeno, anebo je tímto následkem vznik sankce (uložení pořádkové pokuty), v případě kdy není ve stanovené lhůtě splněna nějaká povinnost.⁸⁰

„*Soudcovské lhůty jsou stanoveny soudem a lze je soudním rozhodnutím prodloužit*“, jak uvádí ve svém rozsudku NSS ČR sp. zn. 8 Afs 35/2013 ze dne 27. 1. 2014⁸¹, a proto nelze prominout zmeškání soudcovské procesní lhůty. Pokud však lhůta nebude dodržena, pak může mít takové nedodržení nepříznivý následek, například v podobě zastavení řízení.⁸²

Lhůty s objektivně určeným počátkem a lhůty se subjektivně určeným počátkem

Dalším z významných dělení, je dělení na „*objektivní a subjektivní lhůty*“. Ačkoliv je takové označení terminologicky nesprávné, vžilo se do podvědomí populace dočista. Daleko lepší a přesnější označení těchto lhůt by tak mělo znít „*lhůta se subjektivně a objektivně určeným počátkem*“, neboť již samotný logický argument pro toto zpřesnění je ten, že lhůta, jakožto projev času, je vždy objektivní povahy, neboť je to druh objektivní právní skutečnosti, tedy právní události. U lhůty s objektivně určeným počátkem je totožný okamžik vzniku právní skutečnosti s okamžikem počátku běhu lhůty, kdežto u lhůty se subjektivně určeným počátkem je okamžik, který je zcela zásadní pro vznik běhu lhůty, odsunut až do okamžiku, ve kterém se daný subjekt o takové nově vzniklé právní skutečnosti dozvěděl.

Občanský zákoník považuje promlčecí a prekluzivní lhůtu za lhůty se subjektivně určitelným počátkem.

⁸⁰ Viz WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. akt. vyd. Praha: Linde. 2011. s. 188

⁸¹ Rozsudek NSS ČR ze dne 27. 1. 2014, sp. zn. 8Afs 35/2013.

⁸² Viz WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. akt. vyd. Praha: Linde. 2011. s. 188

3 Promlčení

V této kapitole se budu zabývat právním institutem promlčení. Začnu s vymezením pojmu promlčení, přejdu k předmětu promlčení, zejména k právům, která se promlčují, a která naopak promlčení nepodléhají. Nakonec této kapitoly budu popisovat promlčecí lhůtu, včetně jejího počátku, délky, běhu, obnovení a běhu nové promlčecí lhůty.

3.1 Pojem promlčení

Právní institut promlčení je možné označit za právní následek, který vzniká na základě marného uplynutí promlčecí lhůty, která sloužila k vykonání subjektivního práva před orgány, zejména soudem, avšak takového práva využito nebylo. Domoci se takového práva oprávněný mohl tím, že například podá ve lhůtě, k tomu určené, žalobu k soudu a pokud tak neučinil, pak dochází k oslabení tohoto práva, a to takovým způsobem, že se stane jeho vymahatelnost podmíněnou.⁸³ Jakmile oprávněný využije námitku promlčení, která se stane platnou, pak právní nárok zaniká, avšak právo jako takové trvá nadále a označuje se následně jako právo „*naturální*“, což znamená, že je to právo bez právní ochrany.⁸⁴ K této problematice se také vyjádřil ve svém usnesení NS ČR sp. zn. 28 Cdo 1358/2008 ze dne 28. 4. 2009 a to takto: *Podstatou promlčení skutečně není zánik práva, ale jeho závažné oslabení, protože nárok jakožto součást subjektivního práva se stává podmíněným – závisí na tom, zda se povinný subjekt promlčení dovolá. Pokud se tak stane, nárok oprávněného subjektu zaniká, právo se stává nevymutitelným (byť nezaniká a stále existuje) a soud (resp. jiný příslušný orgán) jej nemůže přiznat.*⁸⁵ Dlužník je nyní k věřiteli v pozici, ve které plnit nemusí, avšak může. Takový stav se označuje jako

⁸³ Viz k tomu DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 405

⁸⁴ Tamtéž, s. 407

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1358/2008.

„*naturální povinnost*“. V případě, že tedy dlužník plní věřiteli, jedná se o plnění „*debite*“, tedy o plnění po právu, a tím pádem věřitel nezískává bezdůvodné obohacení, které by získal při prekluzi, a nemusí je vracet dlužníkovi.⁸⁶ Nástin této problematiky je zachycen v § 609 OZ, který obsahuje definici pojmu promlčení. Jak je tedy vidět, uplatňuje se při tomto právním institutu zásada, která se již objevuje v římském právu, a sice, zásada „*vigilantibus iura scripta sunt*“ (což znamená ve volném překladu „*právo patří bdělým*“). Je tudíž potřeba, aby lidé uplatňovali svoje práva v určitém časovém úseku, z toho důvodu, aby nebyli nesmyslně vystavováni existenci dlouhotrvajících subjektivních práv, která vznikla v minulosti.⁸⁷

Aby bylo tedy právo kompletně považováno za promlčené, je potřeba v první fázi současné splnění dvou právních skutečností, a to marné uplynutí času a neuplatnění práva ve předem určené lhůtě. Druhá fáze nastupuje v okamžiku, kdy věřitel začne realizovat svoje právo, které je již promlčeno u soudu. K tomu, aby byla naplněna kompletně podstata promlčení, je tedy potřeba ještě vznesení námitky promlčení. Soud totiž nemá povinnost přihlížet *ex offio* k tomu, zda již uběhla promlčecí lhůta a nebyla využita možnost vznesení námitky promlčení. Pokud tedy oprávněný (dlužník) svého práva na uplatnění námitky promlčení po uplynutí promlčecí lhůty nevyužil, pak soud věc projedná a rozhodne. Oprávněný má však i nadále možnost využít svoje subjektivní právo, a to právo podat námitku promlčení.⁸⁸ V okamžiku, kdy oprávněný využije tohoto svého výhradního práva a námitku promlčení k soudu vznese, pak je soud povinen v případě, že je právo doopravdy promlčeno žalobu věřitele zamítnout, aniž by zkoumal nějaké bližší informace. K této problematice se blíže vyjadřuje i ve svém rozsudku NS ČR sp. zn. 32 Odo 653/2003, ve kterém stojí, že: „*Právo dlužníka*

⁸⁶ Viz DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 407

⁸⁷ Viz SVOBODA, K. Námitka promlčení jako procesní institut. *Právní rozhledy*, 2012, č. 8, s. 284

⁸⁸ Viz LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. In. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 2167

vznést námitku promlčení není omezeno pouze na určité stádium soudního řízení a lze ji tak uplatnit kdykoli v průběhu řízení až do právní moci rozhodnutí ve věci, tj. i v rámci řízení odvolacího.⁸⁹ Se shodnými závěry přichází i NS ČR ve svých rozhodnutích.⁹⁰ Až tedy po nastoupení třetí právní skutečnosti, a to vznesení námítky promlčení zaniká nárok věřitele, a není tudíž již tento nárok vymahatelný. Okamžikem vznesení námítky u soudu tedy dochází k přeměně práva majetkového na právo naturální.⁹¹ Právo však nadále v jisté formě, která je nevymahatelná, nadále samo o sobě existuje. V tomto okamžiku, kdyby povinný dobrovolně oprávněnému plnil, pak by se nejednalo o bezdůvodné obohacení, vzhledem k tomu, jak je výše popsáno – existuje právní titul na plnění. Když by se povinný v tomto okamžiku domáhal navrácení toho, co plnil, pak na takové plnění nemá právní nárok, a to ani v případě, že nevěděl, že je povinnost plnit již promlčena.⁹²

3.1.1 Systematika a právní zásady promlčení

Občanský zákoník obsahuje kompletní úpravu právního institutu promlčení v části první, hlavě páté, dílu třetím, oddílu prvním, v ustanoveních § 609 OZ až § 653 OZ. Tato ustanovení jsou následně rozdělena do čtyř pododdílů, jimiž jsou všeobecná ustanovení, délka promlčecí lhůty, běh promlčecí lhůty a obnovení nároku a běh nové promlčecí lhůty, jimž se budeme v následujících částech kapitoly zabývat.

Promlčení v sobě skrývá dvě významné právní zásady soukromého práva. První z těchto právních zásad, které právní institut promlčení obsahuje, je zásada „*vigilantibus iura scripta sunt*“, tedy volně přeloženo jako „*právo patří*

⁸⁹ Rozsudek NS ČR ze dne 14. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 653/2003.

⁹⁰ srov. s rozsudkem NS ČR ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003 a rozsudkem NS ČR ze dne 29. 10. 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002

⁹¹ Viz LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. Judikatura k rekodifikaci. s. 35

⁹² Viz LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. In. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 2167

bdělým“.⁹³ Tato zásada slouží k tomu, aby si účastníci, kteří se navzájem dostali do nějakého právního vztahu, ochraňovali svoje subjektivní práva a povinnosti, která jim náleží, a která by měli v určité lhůtě uplatnit.

Druhou zásadou, která se v právním institutu promlčení objevuje, je zásada právní jistoty. Touto zásadou povinný dosáhne významného postavení v právním vztahu, a sice toho, že po uplynutí promlčecí lhůty nebude možné změnit právní vztah mezi ním a oprávněným, aniž by se k dané věci nevyjádřil.⁹⁴ V souvislosti s touto zásadou vyvstává na povrch otázka, zda není v rozporu s dobrými mravy podání námítky promlčení, ačkoli dlužníkův dluh stále trvá a ztrácí tím pádem věřitel subjektivní právo, i přesto že pečoval o svá práva řádně a včas.⁹⁵ Blíže tuto problematiku judikuje ÚS ČR v nálezu sp. zn. II. ÚS 309/95 ze dne 15. 1. 1997, ve kterém stojí, že „*ustanovení § 3 občanského zákoníku, podle něhož výkon práv nesmí být v rozporu s dobrými mravy, platí i pro výkon vznést námítku promlčení.*“⁹⁶ Ve své pozdější judikatuře však ÚS ČR uvádí, že ačkoli námítka promlčení není rozporu s dobrými mravy, pak mohou nastávat situace, při kterých zneužití práva je nevyhnutelné.⁹⁷

3.2 Předmět promlčení

Významným ustanovením v občanském zákoníku, které obsahuje právní úpravu předmětu promlčení, je ustanovení § 611 OZ, v němž stojí, že „*Promlčují se všechna majetková práva s výjimkou případů stanovených zákonem. Jiná práva se promlčují, pokud to zákon stanoví.*“. Tohle ustanovení nám vytyčuje, která práva promlčení podléhají, a které naopak ne. Ačkoli se v soudních praxích objevují termíny „*promlčení povinnosti*“ resp. „*promlčení dluhu*“, pak se jedná

⁹³ POSPÍŠILOVÁ, M. Promlčení a prekluze v soukromém právu. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J., eds. Encyklopedie českých právních dějin. Díl IX. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk. 2017. s. 3570-3577. V tisku.

⁹⁴ Viz LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. In. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 2167

⁹⁵ Tamtéž, s. 2170

⁹⁶ Nález ÚS ČR ze dne 15. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95.

⁹⁷ srov. s nálezem ÚS ČR ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04.

o terminologickou nesrovnalost a vágnost vyjadřování daného orgánu, neboť povinnosti netvoří předmět promlčení. Mělo by se správně uvádět, promlčení práva konkrétního dluhu.⁹⁸

Jak již bylo výše popsáno, hlavním ustanovením v oblasti úpravy předmětu promlčení subjektivních práv, je ustanovení § 611 OZ, které stanovuje, že se promlčují všechna majetková práva s výjimkou těch, o kterých to stanoví zákon. Jiná práva podléhají promlčení v případech, že tak zákon stanovuje. Z toho tedy plyne, že jsou taxativně a výslovně určena práva, která se nepromlčují.

Povahu promlčení či nepromlčení majetkových práv konstatoval ve své judikatuře NS ČR sp. zn. 29 Cdo 2860/2000, „*Obecně platí, že se promlčují majetková práva,...*“⁹⁹, pokud tak výslovně zákon neuvede, že promlčení nepodléhá. Nejtypičtějšími právy, která se promlčují, jsou jak relativní majetková práva, tak i absolutní majetková práva. Absolutní majetková práva, která podléhají promlčení, tvoří především práva z věcných břemen nebo práva zástavní. Nejrozšířenější z práv, která promlčení podléhají, jsou práva obligační, což jsou relativně majetková práva. U nich nezáleží, zda jde o práva na plnění peněžité nebo nepeněžité.¹⁰⁰

Nejvýznamnějším subjektivním majetkovým právem, které nepodléhá promlčení, je samozřejmě právo vlastnické. Toto právo bylo taxativně určeno v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, v § 100 odst. 2 OZ 1964. Tím předchází právní úprava, i přes následnou soudní praxi, ve které došla k závěru, že nepromlčitelná majetková práva existují, například určení doby plnění, uzavřela svůj výčet. V důsledku čehož aktuálně platná právní úprava bere v potaz jak soudní praxi, tak i závěry z doktrín, přičemž

⁹⁸ Viz WEINHOLD, D. Promlčení a prekluze v soukromém právu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 40

⁹⁹ Rozsudek NS ČR ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Cdo 2860/2000.

¹⁰⁰ Viz WEINHOLD, D. Promlčení a prekluze v soukromém právu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 40

takové výjimky z promlčení uvádí buď zákonem přímo anebo odkazem na zvláštní zákony, jak je tomu v ustanoveních § 612 – 618 OZ.¹⁰¹

Druhá část stěžejního ustanovení v oblasti úpravy předmětu promlčení, a sice § 611 OZ, se zabývá tzv. „jinými právy“, která jsou odlišná od práv majetkových. Jak vyplývá z důvodové zprávy,¹⁰² pak jsou považovány za jiná práva, práva nemajetková, jimiž jsou práva obecná osobní (právo na ochranu osobnosti vč. projevů) a zvláštní práva osobní (osobnostní) spojená s duševní tvůrčí činností. U těchto práv platí pravý opak, co u práv majetkových, a sice ten, že se zásadně nepromlčují, nestanoví-li zákon jejich promlčení.¹⁰³ Výjimečně však podléhají prekluzi.¹⁰⁴

Pojem „promlčení práva“ se nejenom v České republice, ale i na Slovensku, v Rakousku či v Portugalsku, dočista vžil. Uplynutím promlčecí lhůty však subjektivní právo oprávněného, jako takové, nezaniká. Jenom je právo oslabeno o nárok, který po uplynutí promlčecí lhůty zanikne, jakmile vznese povinný v dané věci námitku promlčení.¹⁰⁵ Předmět promlčení je však v některých zemích označován odlišně. Například ve Francii, Rusku či Španělsku, nedochází k promlčení práva, ale promlčují se žaloby. Naopak v Německu či Polsku promlčení podléhají nároky.¹⁰⁶

3.2.1 Promlčitelná práva a práva nepromlčitelná

Občanský zákoník ve svých ustanoveních § 612 OZ až 618 OZ přímo uvádí, která majetková či nemajetková práva podléhají promlčení, a která naopak promlčení nepodléhají.

¹⁰¹ Viz LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. In. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 2167

¹⁰² Viz k tomu Vláda Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník (konsolidované znění).

¹⁰³ Viz DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 407

¹⁰⁴ Viz WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 41

¹⁰⁵ Viz LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. In. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 2178

¹⁰⁶ Viz k tomu ELIÁŠ, K. *Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku*. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, s. 47–52

Promlčení práva na odčinění újmy způsobené na osobních právech

Právo na odčinění újmy způsobené na osobních právech je obsaženo v § 612 OZ a to tak, že vznikne-li na osobních právech újma, pak práva na odčinění újmy způsobené na osobních právech promlčení podléhají. Samotná osobní práva na základně výkladu důvodové zprávy však promlčení nepodléhají.¹⁰⁷

V minulosti však tato problematika stavěla veřejnost proti sobě, neboť bylo sporné, zda nemajetková práva, vznikající ze závazkových vztahů, podléhají či nepodléhají promlčení. Příkladem je právo na náhradu nemajetkové újmy, kde jedna strana tvrdila, že toto právo není majetkové povahy a opírala svoje závěry o rozhodnutí NS ČR sp. zn. 30 Cdo 792/2007, ve kterém stálo, že „*Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti je nepromlčitelným nárokem.*“¹⁰⁸, a druhá strana tvrdila, že se bezesporu o právo majetkové jedná, přičemž svoje tvrzení stavěla na rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci 1 Co 63/2003, ve kterém stálo, že „*Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích (...) je právem majetkové povahy, které se promlčuje v obecné promlčecí době.*“¹⁰⁹ Vrchní soud v Olomouci tento svůj postoj objasnil v odůvodnění, a to tak, že „*právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích (...), vzniká tehdy, kdy morální satisfakce jako ryze osobní právo (...) nepostačuje a (...) jeho vyjádření peněžním ekvivalentem způsobuje, že jde o osobní právo majetkové povahy.*“¹¹⁰ S tímto závěrem se, nejenom na základě evropské praxe, ztotožnili i zákonodárci při tvorbě občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.¹¹¹

¹⁰⁷ Viz k tomu Vláda Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník (konsolidované znění).

¹⁰⁸ Rozsudek NS ČR ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. 30 Cdo 792/2007.

¹⁰⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 1 Co 63/2003.

¹¹⁰ Tamtéž, v rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 1 Co 63/2003.

¹¹¹ Viz SVOBODA, K. K promlčení osobnostních práv a práva uskutečnit jednostranný právní úkon. *Právní rozhledy*, 2012, č. 21, s. 761

Promlčitelnost některých dalších majetkových práv

Právo zástavní a právo zadržovací režimu promlčení podléhají, což je popsáno nejenom výše, ale také v judikatuře NS ČR.¹¹² Nicméně ustanovení § 615 OZ nám upravuje situace, ve kterých je promlčení těchto práv v jakési podmíněnosti, a u nichž musí dojít k určitým pravidlům, aby se práva promlčela. V odstavci 1 stojí, že „*Je-li splnění dluhu zajištěno zástavním právem, nepromlčí se zástavní právo dříve než pohledávka. Promlčení pohledávky nebrání zástavnímu věřiteli v uspokojení ze zástavy.*“, z čehož můžeme dovodit akcesoritu¹¹³ zástavního práva, a tudíž právo nemůže být promlčeno dříve jak samotná pohledávka. V případě promlčení má tedy možnost zástavní věřitel se uspokojit ze zástavy. Pokud se však jedná o odstavec 2, tak ten uvádí, že „*Zástavní právo se nepromlčí, dokud má zástavní věřitel movitou zástavu u sebe, popřípadě dokud ji pro něho opatruje třetí osoba.*“. Tento způsob zástavního práva se označuje jako tzv. „*zástava ruční*“. Tento institut není nějakým průlomem v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., neboť se již vyskytoval v občanském zákoníku z roku 1950, tedy „středním“ občanském zákoníku.¹¹⁴ Stejná pravidla platí pro zadržovací práva.¹¹⁵ Zadržovací právo je velice blízké svým charakterem ručnímu zástavnímu právu, přičemž hlavní rozdíl můžeme spatřovat ve způsobu vzniku těchto institutů. Jednostranným právním jednáním vzniká zadržovací právo¹¹⁶, kdežto smlouvou vzniká ruční zástavní právo.¹¹⁷

Dále je možné se domáhat po uplynutí promlčecí lhůty promlčeného práva na vzájemných pohledávkách či práva na započtení dle ustanovení § 617 OZ, jakož se i promlčují práva zapsaná ve veřejném seznamu nebo v rejstříku zástav dle ustanovení § 618 OZ.

¹¹² Rozsudek NS ČR ze dne 18. 1. 2006, sp. zn. 21Cdo 2048/2004.

¹¹³ závislost na hlavním předmětu

¹¹⁴ Viz PELECH, J., Pár poznámek k promlčení zástavního práva a jím zajištěné pohledávky z pohledu de lege lata a de lege ferenda. *Právní rozhledy*, 2010, č. 8, s. 295-297.

¹¹⁵ Viz § 615 odst. 3 OZ

¹¹⁶ Viz § 1395 odst. 3 OZ

¹¹⁷ Viz MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář*. Svazek III. § 419-654.

Nepromlčitelnost práv z výživného

Právo na výživné bylo před nabytí účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. upraveno v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, přímo v § 98 ZoR. V ustanovení § 613 OZ stojí, že „*Právo na výživné se nepromlčuje.*“¹¹⁸ a lze tedy konstatovat, že tuto definici zákonodárce téměř v neměnné formě transformoval. Jedná se tedy o právo osobní, které promlčení nepodléhá. Druhá část téhož ustanovení, však uvádí „*práva na jednotlivá opětuující se plnění však promlčení podléhají*“, neboť se jedná dle důvodové zprávy o vyjádření zásady „*nemo pro praeterito alitur*“ (čili volně přeloženo jako „*výživné za prošlý čas se nehradí*“), přičemž toho pravidlo nemá co dočinění s promlčením.¹¹⁹ Na základě § 619 OZ, který určuje počátek plynutí promlčecí doby, však dochází ke komplikacím, neboť určuje nepromlčitelnost opakujících se dávek. Právo na výživné lze však přiznat pouze ode dne zahájení soudního řízení, jak je uvedeno v § 922 odst. 1 OZ. Jedná se tedy o jakési další nedostatky v oblasti úpravy práva z výživného, neboť na jedné straně se právo nepromlčuje, na druhé je možné jej přiznat pouze na základě zahájeného soudního řízení.¹²⁰

Nepromlčitelnost některých dalších majetkových práv

Další majetková práva, která nepodléhají promlčení, jsou obsažena v § 614 OZ. Jedná se zejména o právo vlastnické, jehož nepromlčitelnost dokládá i samotná Listina základních práv a svobod, ve svém článku 11¹²¹, která tvoří ústavní pořádek České republiky společně s Ústavou České republiky a ústavními zákony.¹²² Z uvedeného článku Listiny lze dovodit, že se jedná o základní lidské právo, které nepodléhá promlčení a působí „*erga omnes*“. Může však dojít při dlouhodobém nevyužívání vlastnického práva, ačkoli je vlastnické práva

¹¹⁸ Viz k tomu § 613 OZ

¹¹⁹ Viz Vláda Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník (konsolidované znění).

¹²⁰ Viz k tomu TICHÝ, L. Promlčení. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, s. 43–46.

¹²¹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹²² Čl. 112 odst. 1 zákona č. 1/1993, Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

nepromlčitelné, ke ztrátě takové práva na základě tzv. „vydržení“. Tomuto významnému právnímu institutu se však blíže věnovat nebudu, neboť se zabývám problematikou právních institutů promlčení a prekluze.

Dále ustanovení § 614 OZ výslovně uvádí, která práva promlčení nepodléhají. Jde o „*právo domáhat se rozdělení společné věci, právo na zřízení nezbytné cesty a právo na vykoupení reálného břemene*.“ Dalšími majetkovými právy, u kterých byla soudy konstatována nepromlčitelnost, jsou právo na vyplnění blankosměnky¹²³ nebo právo vypovědět nájem bytu¹²⁴.

3.3 Promlčení lhůta

Lhůta, příp. promlčecí lhůta byla charakterizována již výše, v kapitole druhé. Jedná se o časový interval, během kterého musí oprávněná osoba vykonat své právo u soudu. Pokud daná osoba nevykoná právo v takto předem určené lhůtě, pak dochází k marnému uplynutí takové lhůty, a právo se stává podmíněným, neboli oslabeným. Jakmile je v tomto okamžiku, v soudním řízení, vznesena námitka promlčení, pak dochází k zániku nároku, čímž dochází k nemožnosti úspěšného uplatnění práva před soudem.

3.3.1 Počátek promlčecí lhůty

Důležitým kritériem pro zjištění, zda dané právo promlčeno je anebo není, slouží okamžik, který nám určuje přesný počátek plynutí promlčecí lhůty. Pravidla, pro přesné stanovení počátku plynutí promlčecí lhůty nám upravují ustanovení § 619 OZ až § 628 OZ.

Obecná úprava počátku běhu promlčecí lhůty je upravena v ustanovení § 619 OZ, přičemž začíná promlčecí lhůta plynout ode dne, kdy mohlo být právo poprvé uplatněné u orgánu veřejné moci, např. podáním žaloby. Tímto orgánem

¹²³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 10. 2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004.

¹²⁴ Rozsudek NS ČR ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. 26 Cdo 78/2010.

veřejné moci nemusí být vždy soud. Tímto orgánem může být rozhodčí soud, dle výkladu ustanovení § 3017 OZ. V ustanovení § 619 odst. 2 OZ následně zákonodárce podává výklad toho, kdy je možné právo poprvé uplatňovat, přímo uvádí, že „Právo může být uplatněno poprvé, pokud se oprávněná osoba dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich dozvědět měla a mohla.“, čímž dochází k tomu, že zákonodárce upravuje počátek promlčecí lhůty jako lhůtu se subjektivně určeným počátkem. Zároveň však tento odstavec obsahuje určení počátku promlčecí lhůty s objektivně určeným počátkem, přímo v části „kdy se o nich dozvědět měla a mohla“. Tím tedy zákonodárce neopomněl na jednu ze základních zásad právního institutu promlčecí, a tedy zásady „*vigilantibus iura scripta sunt*“, čímž vytvořil alternativní možnost vzniku počátku promlčecí lhůty.¹²⁵ Tuto inspiraci, s alternativním určením počátku promlčecí lhůty, hledal zákonodárce v německém občanském zákoníku.¹²⁶

Zvláštní ustanovení o počátku promlčecí lhůty jsou pak následně stanoveny v ustanoveních § 620 – 628 OZ a mají tedy ve vztahu k ustanovení § 619 OZ speciální postavení, která budou mít aplikační přednost před obecnou úpravou, z důvodu zásady „*lex specialis derogat legi generali*“.

3.3.2 Délka promlčecí lhůty

Stejně jako ustanovení upravují obecný či zvláštní počátek promlčecí lhůty, pak i právní úprava stanovující délku promlčecí lhůty je rozdělena na obecnou a speciální délku promlčecí lhůty. Obecná délka promlčecí lhůty je upravena v § 629 OZ a působí jako „*lex generalis*“. Naopak speciální délky promlčecích lhůt jsou upraveny v ustanoveních § 631 až § 644 OZ a působí jako „*lex specialis*“. Je však potřeba si uvědomit, že ustanovení upravující počátek

¹²⁵ Viz LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. In. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 2197

¹²⁶ Viz k tomu Vláda Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník (konsolidované znění).

promlčecí lhůty velice blízce souvisí s ustanoveními upravujícími délku promlčecí lhůty, neboť na základě určení počátku promlčecí lhůty je stanovena následně délku promlčecí lhůty, a to buď s objektivně anebo se subjektivně určeným počátkem.

V ustanovení § 629 odst. 1 OZ je uvedeno, že „*Promlčecí lhůta trvá tři roky*“. Přičemž se jedná o obecnou základní promlčecí lhůtu, která se použije ve všech případech, nebude-li upravena zvláštním ustanovením pro dané právo speciálně.¹²⁷ Přestože výklad odstavce 1 daného ustanovení nepřibližuje charakter obecné promlčecí lhůty, je možné tento charakter vyvodit z důvodové zprávy k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb., která nám říká, že se jedná o promlčecí lhůtu se subjektivně určeným počátkem.¹²⁸ Okamžik určující počátek promlčecí lhůty nastává v momentě, ve kterém se dozví osoba oprávněná rozhodné okolnosti anebo nedozví, ač se dozvědět měla a mohla.¹²⁹ Tato tříletá promlčecí lhůta platí pokaždé, neujednají-li si strany délku promlčecí lhůtu odlišně od zákona, případně nestanoví-li zákon délku jinou. Ačkoli má délka promlčecí lhůta se subjektivně určeným počátkem zásadně dispozitivní povahu, pak i zde platí omezení, která musí strany respektovat. Dle ustanovení § 630 odst. 1 OZ je stanoveno, že si strany mohou sjednat kratší či delší promlčecí lhůtu, přičemž nesmí být tato lhůta kratší jak jeden rok, ani delší jak patnáct let. Další omezení nám následně přidává ustanovení § 630 odst. 2 OZ, který dodává „*Je-li kratší nebo delší lhůta ujednána v neprospěch slabší strany, nepřihlíží se k ujednání*“. Ve stejném odstavci se nám objevuje i poslední z omezení, která nás upozorňuje na fakt, že se nepřihlíží „*ani k ujednání kratší promlčecí lhůty, jde-li o právo na plnění vyplývající z újmy na svobodě, životě nebo zdraví nebo o právo vzniklé z úmyslného porušení povinnosti*“. Význam výrazu „*nepřihlíží se k ujednání*“, je nutné v kontextu

¹²⁷ Viz WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 120

¹²⁸ Viz k tomu Vláda Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník (konsolidované znění).

¹²⁹ Viz k tomu § 629 odst. 2 OZ

občanského zákoníku chápat, jako zdánlivé právní jednání, které upravují ustanovení § 551 a násl. OZ.¹³⁰

V ustanovení § 629 odst. 2 OZ, je na rozdíl od § 629 odst. 1 OZ, upravena délka promlčení lhůty s objektivně určeným počátkem u majetkových práv. Délka této promlčecí lhůty činí deset let.¹³¹ Práva, která jsou odlišná od práv majetkových, promlčecí lhůtu s objektivně určeným počátkem, nemají.¹³² Okamžik zahájení plynutí promlčecí lhůty s objektivně určeným počátkem, je označován, jako tzv. „*dospělost práva*“. Tento termín je užíván, neboť lze pod něj podřadit jak plnění peněžitá, tak i plnění nepeněžitá, což nebylo v minulosti možné, neboť se užívalo pojmu „*splatnost práva*“, pod který se dalo zařadit pouze plnění peněžitá. Dnešní výraz tedy vyhovuje svým charakterem i plněním ve smyslu *facere, omittere* či *pati*.¹³³ Pojmem „*nejpozději*“ stanovil zákonodárce v tomto ustanovení maximální délku promlčecí lhůty na deset let, ode dne dospělosti práva, tedy ode dne, kdy jej bylo možné poprvé žádat plnění od povinného. Tím stanovil, že délka promlčecí lhůty s objektivně určeným počátkem omezila možnost uplatnění práva v promlčecí lhůtě se subjektivně určeným počátkem. Obecně však často platí, že lhůty běží vedle sebe současně, přičemž právo se promlčí nejdříve uplynutím první z lhůt.¹³⁴ Dobrým příkladem na lepší pochopení může být situace, kdy se oprávněný dozví o právu na plnění dva měsíce před uplynutím promlčecí lhůty s objektivně určeným počátkem, pak ačkoli by měl dle promlčecí lhůty se subjektivně určeným počátkem tři roky na takové plnění, zbývají mu pouze měsíce dva, následně by se právo promlčelo.

¹³⁰ Viz LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. In. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 2220

¹³¹ Tamtéž, s. 2221

¹³² Viz DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 415

¹³³ Viz LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. In. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 2221

¹³⁴ Viz DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 415

Druhou částí tohoto pododdílu tvoří zvláštní ustanovení, která určují speciální úpravu délky promlčecí lhůty v různých situacích. Jedná se o ustanovení § 631 OZ až § 644 OZ. Odlišná je například úprava délky promlčecí lhůty u práv zapsaných ve veřejných seznamech, práv na náhradu škody nebo jiné újmy, práv na vydání bezdůvodného obohacení nebo práv, která byla dlužníkem uznána.

3.3.3 Běh promlčecí lhůty

Pro běh promlčecí lhůty je typická nepřetržitost, a proto běh promlčecí lhůty, jako „*tempus continuum*“ běží od svého počátku, a to až do dne, ve kterém uplyne stanovená či ujednaná promlčecí lhůta. S uplynutím takové lhůty jsou následně spojené právní následky. Občas v průběhu promlčecí lhůty dochází ke skutečnostem resp. překážkám, které mají za následek stavení nebo přetržení (přerušeni) promlčecí lhůty.¹³⁵ Tyto překážky, které ovlivňují nepřetržitý běh promlčecí lhůty, se objevují v ustanoveních § 645 OZ až 653 OZ.

Stavení promlčecí lhůty

Pokud se jedná o stavení promlčecí lhůty, pak je teorií rozděleno na stavení lhůty pravé a nepravé.

O pravé stavení lhůty se jedná vždy, pokud jde o situaci, ve které lhůta začala běžet, uběhl od počátku běhu promlčecí lhůty nějaký čas, následně se objeví překážka, která způsobí, že lhůta neběží, a teprve po odstranění překážky, lhůta, která byla již dříve započatá, běží dále. Jinými slovy řečeno, lhůta pokračuje v běhu. Takových překážek během jedné promlčecí lhůty může vyvstat i vícero. Jako dobrý příklad k demonstraci pravého stavení promlčecí lhůty nám může posloužit ustanovení § 646 OZ, které zní „*Mezi manžely nepočne promlčecí lhůta běžet ani neběží, dokud manželství trvá.*“ a v němž se jako překážka pro běh promlčecí lhůty objevuje trvající manželství. V případě existence dluhu mezi věřitelem a dlužníkem, a jejich následnému uzavření manželství, již započatá

¹³⁵ Viz WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 131

promlčecí lhůta k navrácení plnění staví a dále neběží. Jakmile však následně manželství skončí, tato lhůta dobíhá, resp. pokračuje.¹³⁶

O nepravém stavění mluvíme tehdy, pokud překážka ovlivní běh promlčecí lhůty jinak, než je tomu u pravého stavění promlčecí lhůty.

První se stavů, který může nastat u nepravého stavění promlčecí lhůty, je, že lhůta v důsledku překážka nepočne běžet. Počátek běhu promlčecí lhůty je tedy odložen. Jako příklad můžeme opět uvést ustanovení § 646 OZ, přičemž daná právní skutečnost vznikla již v trvajícím manželství mezi dvěma osobami.¹³⁷

Druhý stav, který může u nepravého stavění promlčecí lhůty nastat, je stav, kdy promlčení lhůta počala běžet, avšak běží déle, než by měla, a to v důsledku existence překážky, díky které nemůže promlčecí lhůta skončit. Promlčecí lhůta skončí až po určitém časovém úseku po odstranění dané překážky.¹³⁸ Jako příklad můžeme uvést ustanovení § 645 OZ, v němž stojí, že „*Již započatá lhůta běží dále, avšak neskončí dříve, než uplyne jeden rok po odpadnutí překážky*“. Může se tedy například mezi dlužníkem a věřitelem objevit překážka po započetí běhu promlčecí lhůty, která bude v dané situaci vyžadovat zastoupení zákonným zástupcem příp. opatrovníkem jednoho z účastníků právního vztahu. Například bude dlužníkovu svéprávnost omezena v důsledku jeho duševní nemoci.

Přetržení (přerušeni) promlčecí lhůty

V případech, kdy se jedná o přetržení (přerušeni) promlčecí lhůty, pak přestože promlčecí lhůta již počala běžet, tak se objeví skutečnost, která má za následek to, že dochází k započtení běhu nové promlčecí lhůty. Ačkoli je tento právní institut označován jako přetržení (přerušeni) promlčecí doby, přesnější termín je možné označit jako „*nový běh promlčecí doby*“. Nezáleží tedy vůbec na

¹³⁶ Viz DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 417

¹³⁷ Tamtéž, s. 418

¹³⁸ Viz WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 149

tom, zda byla původní promlčecí lhůta tříletá, desetiletá či jiná, s objektivně určeným počátkem nebo se subjektivně určeným počátkem, neboť nová promlčecí lhůta má charakter promlčecí lhůty se subjektivně určeným počátkem, a délka této lhůty je vždy stanovena jako desetiletá.¹³⁹

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. upravuje ve svých ustanoveních pouze dvě okolnosti, při kterých dochází k přetržení (přerušení), resp. novému běhu promlčecí lhůty, a sice přiznání práva rozhodnutím orgánu veřejné moci a uznání dluhu, které je uvedeno v § 2053 OZ.

Dle ustanovení § 653 OZ se může zdát, že pouze v tomto ustanovení se nachází právní úprava přetržení promlčecí lhůty, avšak není tomu zcela tak. Tento právní institut je totiž upraven také v ustanoveních § 639 OZ až § 640 OZ, pouze s tou odlišností, že je zde upraveno právo stále nepromlčené.

Totéž platí u práva přiznaného rozhodnutím orgánu veřejné moci, u něž z ustanovení § 640 OZ a § 653 OZ vyplývá, že právo být promlčené, užije stejnou úpravu obdobně jako u uznání dluhu.

Závěrem této podkapitoly je důležité upozornit na nepřenositelnost, které se zákonodárce dopustil v ustanovení § 653 OZ, a sice ve formulaci výrazu „*obnovení nároku a běh nové promlčecí lhůty*“, neboť se jedná o právo, které bylo promlčené, avšak nárok nikdy nezanikl¹⁴⁰, a proto nemůžeme hovořit o obnovení nároku. O zániku nároku lze totiž hovořit až po uplatnění námítky u soudu.

¹³⁹ Viz WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 158

¹⁴⁰ Viz DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 418

4 Prekluze

Prekluze tvoří poslední kapitolu této diplomové práce. Ačkoli jsem vždy část právního institutu prekluze vždy v dřívějších kapitolách zmínil, pak je i u zde, v tomto právním institutu uvést vše na pravou míru, aby nevznikaly nejasnosti při užití právního institutu promlčení anebo prekluze.

Prekluze je v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. upravena pod ustanovením § 654 OZ a stojí v něm v odst. 1, že „*Nebylo-li právo vykonáno ve stanovené lhůtě, zanikne jen v případech stanovených zákonem výslovně. K zániku práva soud přihlídně, i když to dlužník nenamítne.*“¹⁴¹ Z toho tedy plyne, že se jedná o prekluzi, tedy o lhůtu se subjektivně určeným počátkem, popř. o lhůtu s objektivně určeným počátkem¹⁴², pouze v případě jejího implicitního dovětku „*jinak právo zanikne*“.¹⁴³ Toto pravidlo judikoval již dříve ÚS ČR ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 300/06 ze dne 26. 7. 2007 a znělo „*Závažnost následků prekluze práva podle ustáleného výkladu Ústavního soudu vyžaduje, aby sankce zániku práva byla v příslušné právní normě výslovně vyjádřena. Platí-li tato zásada pro normy obsažené v hmotněprávních předpisech, tím spíše musí platit pro právní normy obsažené v předpisech procesněprávních.*“¹⁴⁴

Prekluze je tedy právní institut, při němž právo zaniká, není-li neuplatněno v určitém čase. Lhůta, jež marně uplynula, se nazývá lhůta prekluzivní.¹⁴⁵ Jedná se tedy o velice podobný právnímu institutu promlčení, s tím rozdílem, že po uplynutí konkrétní lhůty není právo oslabeno, nýbrž jako takové právo zaniká. Soud k takovému zaniklému právu přihlíží *ex offio*. Tudíž není podmínkou

¹⁴¹ Viz k tomu § 654 OZ

¹⁴² Viz LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. In. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 2280

¹⁴³ srov. s § 212 OZ, § 1075 OZ, § 1128 OZ, § 1231, § 1325 OZ, § 1487 OZ, § 1788 OZ, § 2148 OZ, § 2244 OZ, § 2262 OZ, § 2516 OZ, § 2555 OZ, § 2793 OZ, § 2808 OZ, a další.

¹⁴⁴ Nález ÚS ČR ze dne 26. 7. 2007, sp. zn. II. ÚS 300/06.

¹⁴⁵ Viz DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 418

povinného, oproti promlčení, takový právní stav namítat. K tomu se vyjádřil i ÚS ČR ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 218/99 ze dne 1. 9. 2000, kde konstatoval, že „k zániku práva prekluzí, k němuž dochází ex lege, přihlíží soud z úřední povinnosti (právo, jež zaniklo prekluzí, nelze přiznat)“¹⁴⁶.

Další ze zásadních rozdílů mezi promlčením a prekluzí je skutečnost, že by plnil povinný oprávněnému po uplynutí prekluzivní lhůty. Takové plnění by však nebylo plněním po právu, neboť uplynutím prekluzivní lhůty právo zaniká. Pokud by přesto povinný i tak plnil po lhůtě, pak je nejenom oprávněn požadovat navrácení takového plnění, ale má dokonce možnost takové plnění vymáhat od oprávněného z titulu bezdůvodného obohacení, protože by plnil ne-dluh.¹⁴⁷

Běh prekluzivní lhůty téměř vždy plyne nepřetržitě od okamžiku, který stanovuje zákon, a končí posledním dnem lhůty, jež je stanovena zpravidla určitým časovým okamžikem. Výjimečně se můžeme setkávat i s nepřesně určeným časovým okamžikem (např. včas, bez zbytečného odkladu), přičemž je takové určení závislé vždy na konkrétních okolnostech daného případu.¹⁴⁸

Z ustanovení § 654 odst. 2 OZ plyne přiměřená aplikace ustanovení o běhu promlčecí lhůty, na lhůty prekluzivní. Jedná se o ustanovení § 645 OZ až § 652 OZ, z nichž plyne, že mohou nastat některé překážky, které budou mít za následek stavění prekluzivní lhůty. Těmito překážkami může být omezení svéprávnosti v daném rozsahu, v důsledku čehož je potřeba mít zákonného zástupce příp. opatrovníka, aby lhůta počala běžet nebo jestli již běžet počala, pak tato lhůta neskončí dříve, než jeden rok po opadnutí překážky. Dále prekluzivní lhůta neplyne mezi manžely, osobami žijícími ve společné domácnosti, v případě, kdy je uzavřena dohoda o mimosoudním jednání, v případech, kdy oprávněnému

¹⁴⁶ Nález ÚS ČR ze dne 1. 9. 2000, sp. zn. IV. ÚS 218/99.

¹⁴⁷ Viz DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 419

¹⁴⁸ Viz LAŽÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. In. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 2280

bylo hrozbou bráněno uplatnit svá práva a svoje práva tak neuplatnil, případně v existenci překážky *vis maior*, která uplatnění práva zabránila.¹⁴⁹

V občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. není upravena ani jedna situace, při které by nastala situace přetržení (přerušení) prekluzivní lhůty, tedy situace, která by měla za následek přetržení (přerušení) plynutí původní prekluzivní lhůty a zahájila by plynutí běhu nové promlčecí lhůty. Je-li právo uplatněno u příslušného subjektu v prekluzivní lhůtě, pak to má za následek, že se plynutí prekluzivní lhůty staví, tedy zastaví. Žádná nová prekluzivní lhůta však nepočne běžet.¹⁵⁰

Celkově lze konstatovat, že měl zákonodárce daleko přesněji vymezit překážky pro plynutí prekluzivní lhůty a pro pokračování plynutí lhůty, především to, zda prekluzivní lhůta pokračuje pouze ve své zbytkové lhůtě nebo zda se plynutí prodlouží o určitou lhůtu, z důvodu vyšší právní jistoty této problematiky.

¹⁴⁹ Viz § 645 OZ až § 652 OZ

¹⁵⁰ Viz k tomu LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. In. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. s. 2284

Závěr

Cílem této práce byl komplexní popis a analýza právní úpravy promlčení a prekluze. Tohoto cíle bylo, dle mého názoru, úspěšně dosaženo.

První kapitola se zabývala historickým vývojem právních institutů jak promlčení, tak i prekluze. Smyslem této kapitoly bylo poskytnut celkový přehled o historickém vývoji právní úpravy institutů promlčení a prekluze, od úplných počátků, až k naší současné úpravě, tedy právní úpravě „*de lege lata*“.

Ve druhé kapitole jsem se zabýval analýzou právní úpravy času, jako právní události, který má zcela zásadní vliv při svém plynutí (nejenom) na dané právní instituty promlčení a prekluze. V této kapitole jsem následně také objasnil rozdíly ve významu lhůty a doby, přičemž jsem neopomněl na rozlišování druhů lhůt. Tato kapitola byla v diplomové práci zařazena zcela záměrně, neboť teprve nynější právní úprava rozlišuje ve svých ustanoveních, při počítání času, mezi lhůtami a dobami.

Těžiště mé diplomové práce je tvořeno kapitolou třetí. Tato kapitola je zaměřena na samotný právní institut promlčení, které patří k významným právním skutečnostem v našem právním řádu již dlouhá léta, a které svou povahou má velký vliv na subjektivní práva daných subjektů. Dále je v této kapitole popsán předmět promlčení, který rozděluje práva na promlčitelná a práva nepromlčitelná. Důležitou součástí pak tvoří podkapitola, věnující se promlčecí lhůtě vztahující se také na určení počátku, délky a běhu promlčecích lhůt v konkrétních situacích.

V poslední, čtvrté, kapitole jsem podrobněji popsal a analyzoval právní institut prekluze, který velice úzce souvisí s právním institutem promlčení. Určil jsem zde zcela zásadní rozdíly, které oba právní instituty od sebe odlišují.

Při zpracování této diplomové práce jsem dospěl k názoru, že došlo celkově ke zkvalitnění právní úpravy. Také si myslím, že je tato úprava lépe uzpůsobena k aplikaci v praxi. Nechybí mi ani terminologická jednoznačnost a logická

posloupnost na rozdíl od předešlých právních úprav, což potvrzuje i skutečnost, že je rozlišováno mezi lhůtou a dobou.

Naopak místy dochází dle mého názoru k situacím, které by bylo potřeba zejména s ohledem na právní jistotu adresátů daných právních institutů zpřehlednit. Myslím tím například nejasnosti mezi ustanoveními upravujícími délku promlčecí lhůty v § 619 OZ a § 620 OZ popř. § 629 OZ. Jako další nepřesnost je možné uvést například právní úpravu vztahující se k přetržení promlčecí lhůty, která je upravená v ustanovení § 653 OZ, neboť je zde uvedeno, že dochází k obnovení nároku, to však považuji terminologicky za nesprávné, neboť k zániku nároku přeci nedochází.

Vhledem k tomu, aby práce byla přínosem a z důvodu, že v současnosti neexistuje soudní judikatura, která by stála na ustanoveních občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., jsem využíval ve své práci dřívějších závěrů a obecným poznatkům Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR, neboť i přes období svého vzniku jsou použitelná a aplikovatelná i dnes.

Ačkoli se zákonodárce v pojetí právních institutů promlčení a prekluze, uvnitř aktuální občanskoprávní úpravě nevyhnul drobným chybám, pak musím konstatovat, že se bezpochyby jedná o velice velký posun právní úpravy v oblasti právních institutů promlčení a prekluze dopředu, přičemž bude zcela jistě zajímavé sledovat výklad a aplikaci soudních rozhodnutí, a to zejména v ustanoveních, které nová právní úprava se změnami s sebou přináší.

Citovaná literatura

Primární prameny

Ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 28. 2. 2017].

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 3. 2017].

Vláda Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník (konsolidované znění). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 3. 2017].

Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 13. 2. 2017].

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 14. 2. 2017].

Zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 19. 2. 2017].

Zákon č. 89/2012Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 22. 2. 2017].

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 2. 2017].

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 22. 2. 2017].

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 23. 2. 2017].

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 2. 2017].

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 3. 2017].

Sekundární prameny

Tištěné

DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*.
1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. 688 s. ISBN 978-80-7357-753-7.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2013. 432 s. ISBN 978-80-7478-325-8.

FIALA, J., a kol. *MERITUM Občanské právo*. Praha: ASPI, 2006. 1000 s. ISBN 80-7357-212-5.

FIALA, J., KINDL, M. *Občanské právo hmotné*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8.

KINCL, J., URFUS V., SKŘEJPEK M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. Judikatura k rekodifikaci. 336 s. ISBN 978-80-7478-057-8.

LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.

MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přepracované vydání, Praha: Leges, 2010. 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014. 1264 s. ISBN 978-80-7502-003-1.

NOVOTNÝ, P. *Nový občanský zákoník – principy a základní pojmy*. Praha: Grada, 2014. 144 s. ISBN 978-80-247-5163-4.

PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor*. 4. díl. Praha: ASPI. 2009. 396 s. ISBN 978-80-7357-428-4.

POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z., a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2009. 881 s. ISBN 978-80-7357-491-8.

POSPÍŠILOVÁ, M. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J., eds. *Encyklopedie českých právních dějin. Díl IX*. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk. 2017. s. 3570-3577. V tisku.

ROUČEK, E., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. 6. díl. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart. 1935-1937 (reprint 2002). ISBN 80-85963-99-X.

SCHELLEOVÁ I., SCHELLE K. *Civilní kodexy: 1811-1950-1964*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 1993. 602 s. ISBN 80-210-0597-1.

SOMMER O. *Učebnice soukromého práva římského. I. a II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2011. s. 220. ISBN 978-80-7357-616-5.

STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 660 s. ISBN 80-210-3271-5.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 460 s. ISBN 978-80-7357-468-0.

TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 2014. 390 s. ISBN 978-80-7400-483-4.

VOJÁČEK, L. a kol. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 684 s. ISBN 978-80-7380-127-4.

WEINHOLD D. *Promlčení a prekluze v obchodních závazkových vztazích*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009. 177 s. ISBN 978-80-7400-183-3.

WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. 284 s. ISBN 978-80-7400-576-3.

WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. akt. vyd. Praha: Linde. 2011. 712 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

Články

ELIÁŠ, K. Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, s. 47–52. ISSN 1210-6348.

PELECH, J., Pár poznámek k promlčení zástavního práva a jím zajištěné pohledávky z pohledu de lege lata a de lege ferenda. *Právní rozhledy*, 2010, č. 8, s. 295-297.

SVOBODA, K. K promlčení osobnostních práv a práva uskutečnit jednostranný právní úkon. *Právní rozhledy*, 2012, č. 21, s. 761.

SVOBODA, K. Námitka promlčení jako procesní institut. *Právní rozhledy*, 2012, č. 8, s. 284.

TICHÝ, L. Promlčení. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2, s. 43–46. ISSN 1210-6348.

Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2007, sp. zn. II. ÚS 300/06.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 7. 3. 2017].

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 28. 2. 2016].

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2000, sp. zn. I. ÚS 545/99.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 2. 2016].

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2000, sp. zn. IV. ÚS 218/99.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 7. 3. 2017].

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 28. 2. 2016].

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 27. 1. 2014, sp. zn. 8 Afs 35/2013. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 2. 2017].

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 19. 8. 2010, sp. zn. 7 As 41/2010. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 2. 2017].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. 26 Cdo 78/2010.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 3. 2017].

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 23 Cdo 628/2007.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 14. 2. 2017].

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9.2008, sp. zn. 32 ODO 1198/2006.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 2. 2017].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. 30 Cdo 792/2007.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 3. 2017].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2006, sp. zn. 21Cdo 2048/2004.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 3. 2017].

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 653/2003.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 28. 2. 2017].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 28. 2. 2017].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 28. 2. 2017].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Cdo 2860/2000.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 3. 2017].

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1358/2008.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 28. 2. 2017].

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 10. 2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 3. 2017].

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 1 Co 63/2003.
In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1. 3. 2017].